

HÖGSTA DOMSTOLENS BESLUT

meddelat i Stockholm den 15 december 2017

Mål nr

Ö 2014-17

PARTER

Klagande

UL.M

Ombud: Advokat MS

Motparter

1. Riksåklagaren

Box 5553

114 85 Stockholm

2. Nordea Bank AB

Box 49083

100 28 Stockholm

Företrädd av åklagaren

SAKEN

Klagan över domvilla

Dok.Id 141533

HÖGSTA DOMSTOLEN
Riddarhustorget 8

Postadress
Box 2066
103 12 Stockholm

Telefon 08-561 666 00
Telefax 08-561 666 86
E-post:
hogsta.domstolen@dom.se
www.hogstadamstolen.se

Expeditionstid
08:45–12:00
13:15–15:00

TIDIGARE AVGÖRANDE

Svea hovrätts dom 2016-10-05 i mål B 5698-16

HÖGSTA DOMSTOLENS AVGÖRANDE

Högsta domstolen avslår UMs klagan över domvilla.

Högsta domstolen lämnar UMs yrkande om ersättning för rättegångskostnader utan bifall.

YRKANDEN I HÖGSTA DOMSTOLEN

UM har klagat över domvilla och yrkat att hovrättens och tingsrättens domar undanröjs. Han har även yrkat ersättning för sina ombudskostnader i Högsta domstolen.

Riksåklagaren och Nordea Bank AB har motsatt sig att Högsta domstolen undanröjer hovrättens eller tingsrättens domar.

SKÄL*Bakgrund*

1. Stockholms tingsrätt dömde i maj 2016 UM till villkorlig dom och dagsböter för penninghäleri begånget i december 2013. UM förpliktades också att betala skadestånd till Nordea Bank AB. Svea hovrätt fastställde tingsrättens dom. Hovrättens dom fick laga kraft i november 2016.

2. Sedan tingsrätten uppmärksammat att en av nämndemännen som deltog i tingsrättens avgörande inte var behörig på grund av ändrad folkbokföringsadress informerades parterna om detta. UM har därefter klagat över domvilla.
3. Frågan i Högsta domstolen är om tingsrättens och hovrättens domar ska undanröjas på grund av domvilla.

Rättsliga utgångspunkter

4. För att någon ska kunna väljas till nämndeman i tingsrätten måste personen vara folkbokförd i en kommun eller en del av en kommun som hör till tingsrätten. Domstolen ska kontrollera nämndemännens behörighet. (Se 4 kap. 6 § första och femte styckena rättegångsbalken.)
5. En nämndemans uppdrag upphör om han eller hon inte längre är valbar. Fullmäktige får dock besluta att en nämndeman, som till följd av ändrad folkbokföringsadress inte längre är valbar, får ha kvar sitt uppdrag under resten av tjänstgöringstiden. (Se 4 kap. 8 § tredje stycket rättegångsbalken.)
6. Nämndemannens uppdrag kan upphöra även när han eller hon bosätter sig i en annan del av rättens domkrets, eftersom uppdraget härleds från fullmäktige för en viss valkrets. Vid fullmäktiges bedömning av om en nämndeman som har flyttat från valkretsen ändå ska få ha kvar sitt uppdrag bör beaktas om flyttningen är temporär, om nämndemannen rent praktiskt kan delta vid de sammanträden som följer av uppdraget samt om nämndemannen alltså kan anses representera det omgivande lokalsamhället. (Se prop. 2005/06:180 s. 49 f. och 60 samt prop. 2006/07:35 s. 17.)

7. Enligt 59 kap. 1 § första stycket 4 rättegångsbalken ska en dom som vunnit laga kraft efter klagan av den vars rätt domen rör undanröjas på grund av domvilla när det i rättegången förekommit något annat grovt rättegångsfel än som avses i övriga punkter, om felet kan antas ha inverkat på målets utgång.

Bedömningen i detta fall

8. En av de tre nämndemän som deltog i avgörandet vid tingsrätten var inte längre valbar enligt 4 kap. 6 § första stycket rättegångsbalken eftersom hon hade flyttat från den del av kommunen som hör till tingsrätten. Fullmäktige hade inte prövat frågan om att godkänna att hon trots sin ändrade folkbokföringsadress fick ha kvar uppdraget. Tingsrätten var alltså inte domför.

9. Bristande domförhet är ett sådant rättegångsfel som omfattas av 59 kap. 1 § första stycket 4 rättegångsbalken. Avgörande för frågan om domen ska undanröjas blir då om felet kan antas ha inverkat på målets utgång.

10. Tidigare gällde att bristande domförhet utan undantag ledde till undanröjande av avgörandet och återförvisning av målet. Regeln i 59 kap. 1 § rättegångsbalken ändrades år 1989, varvid ett huvudsyfte var att minska antalet undanröjanden och återförvisningar på grund av rättegångsfel. I förarbetena uttalas att det visserligen är väsentligt att respekten för domförhetsreglerna upprätthålls men att parterna kan åsamkas stora besvär och kostnader, om ett mål återförvisas på grund av bristande domförhet, samt att även det allmänna kan orsakas kostnader som inte står i rimligt förhållande till vad man vinner genom en återförvisning. (Se prop. 1988/89:95 s 54.)

11. Som exempel på ett fall där domstolsdisciplinen inte ovillkorligen kräver undanröjande nämns i förarbetena att tingsrätten har felbedömt en fråga om laga förfall bland nämndemännen och därför avgjort målet utan att föreskrivet antal nämndemän deltagit i hela rättegången. Om tingsrättens avgörande har varit enhälligt anförs att det då normalt torde saknas anledning att anta att frånvaron av en nämndeman haft någon betydelse för hur rätten avgjort målet. (Se a. prop. a.s.)

12. I detta fall var en nämndeman som deltog i tingsrättens avgörande på formell grund inte längre valbar som nämndeman och därmed inte heller behörig. Den bristande behörigheten har inte haft någon koppling till nämndemannens lämplighet eller någon annan omständighet som skulle kunna ha betydelse för förtroendet för domstolens avgörande eller påverka rättssäkerheten i förfarandet.

13. Tingsrättens dom var enhällig. Till detta kommer att målet också prövats av hovrätten. Hovrätten gjorde inte någon annan bedömning än tingsrätten.

14. Det finns inte någon annan omständighet som påverkat bedömningen av nämndemannens behörighet än att hon har bytt folkbokföringsadress. Det står med hänsyn till omständigheterna klart att nämndemannens bristande behörighet inte har påverkat utgången i målet (jfr NJA 2014 s. 482).

15. UMs klagan över domvilla ska därför avslås. Vid detta förhållande har han inte heller rätt till ersättning för ombudskostnader.

I avgörandet har deltagit: justitieråden Stefan Lindskog, Ella Nyström, Agneta Bäcklund, Ingemar Persson (referent, skiljaktig) och Malin Bonthron (skiljaktig)
Föredragande justitiesekreterare: Fredrik Blommé

**BILAGA TILL
PROTOKOLL**
2017-11-08

Mål nr
Ö 2014-17

SKILJAKTIG MENING

Referenten, justitierådet Ingemar Persson och justitierådet Malin Bonthron är skiljaktiga och anför.

Vi anser att hovrättens och tingsrättens domar ska undanröjas, utom såvitt avser vad som i domarna beslutats om ersättning till offentlig försvarare, och målet återförvisas till tingsrätten för fortsatt behandling, varvid tingsrätten även har att pröva frågan om rättegångskostnader i Högsta domstolen. Vi anser att Högsta domstolens domskäl ska ha följande lydelse från och med punkten 8.

8. Om ett annat rättegångsfel än sådana som anges i 59 kap. 1–3 §§ rättegångsbalken eller jäv upptäcks inom ramen för den ordinarie processen gäller enligt 50 kap. 28 § och 51 kap. 28 § att domen får undanröjas om felet har inverkat på målets utgång och inte utan väsentlig olägenhet kan avhjälpas i den högre instansen. Parterna ska få tillfälle att yttra sig i frågan om det inte är uppenbart obehövt.

9. Bristande domförhet är ett sådant rättegångsfel som omfattas av 50 kap. 28 §, 51 kap. 28 § och 59 kap. 1 § första stycket 4 rättegångsbalken. I förarbetena till ändringen i 59 kap. 1 § som genomfördes år 1989 gjordes de uttalanden som redovisas i punkterna 10 och 11 i Högsta domstolens domskäl. I den praxis som tillkommit efter dessa uttalanden har emellertid bristande

Dok.Id 142405

HÖGSTA DOMSTOLEN	Postadress	Telefon 08-561 666 00	Expeditionstid
Riddarhustorget 8	Box 2066	Telefax 08-561 666 86	08:45–12:00
	103 12 Stockholm	E-post:	13:15–15:00
		hogsta.domstolen@dom.se	
		www.hogstadamstolen.se	

domförhet ansetts vara ett sådant fel som i allmänhet kan antas ha inverkat på målets utgång. Bristande domförhet är inte heller ett sådant rättegångsfel som anses bli avhjälppt genom att målet prövas i högre rätt. I fall av mindre brister i fråga om domförheten har parternas uppfattning getts betydelse på så sätt att om parterna varit överens om att undanröjande inte bör ske har detta underlåtit. (Se NJA 1991 s. 783, NJA 1994 s. 545, NJA 1999 s. 788 och NJA 2004 s. 65.)

Bedömningen i detta fall

10. En av de nämndemän som deltog i tingsrättens avgörande var inte längre folkbokförd i den del av kommunen som hör till tingsrätten. Hon var därmed inte valbar till nämndeman. Eftersom nämndemannens uppdrag hade upphört, och då fullmäktige inte hade beslutat att hon ändå skulle ha kvar sitt uppdrag under resten av tjänstgöringstiden, var nämndemannen inte behörig att ingå i rätten. Tingsrätten var alltså inte domför.

11. Som framgår av p. 9 är bristande domförhet ett sådant rättegångsfel som i allmänhet antas ha inverkat på målets utgång. Det saknas skäl för annan bedömning i detta mål.

12. De formella förutsättningarna för att undanröja hovrättens och tingsrättens domar är alltså uppfyllda. UM har begärt att domstolarnas domar undanröjs. På grund av det anförda och med hänsyn till felets art ska hovrättens och tingsrättens domar undanröjas utom såvitt avser besluten om försvararkostnader och målet visas åter till tingsrätten för fortsatt behandling.

13. UMs yrkande om ersättning för ombudskostnad i Högsta domstolen ska prövas av tingsrätten (59 kap. 3 § fjärde stycket och 31 kap. 10 § tredje stycket rättegångsbalken).